

מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן ותו לא. ואומר רבנו תם ששמה 'קילוס' לשון שבה, וחכמים כינו אותה לגנאי — 'קוליס' כמו לעג וקלס (מובא בתורא"ש; תוס' סנהדרין סד.).

'מפני שיכול לומר לו של אמוריים הן' — לא אמרו 'מפני שהן של אמוריים' — משמע שאעפ"י שאינו ודאי של אמוריים כגון שהיה הכותל שנים רבות של אבותיו ואפשר שהעלה חלודה משעה שנתנו אבותיו שם, אעפ"כ הן שלו, שכיון שיש אפשרות לתלות מימות אמוריים היה שם ולא הוחזק ישראל זה בממון לעולם, הרי הוא של מוצאו — כמו שכתב הרא"ש (תורת חיים).

*

'אמר רבי יצחק מגדלאה: והוא שעשויון כמגדליון' — כתב מהר"ץ חיות (כאן ובספרו 'מבוא התלמוד' ז') שהרבה אמוראים שהוזכרו בתלמוד בהלכה אחת או בהלכות בודדות, כינום בבית המדרש על שם אותה הלכה שנאמרה בשמם. והביא כמה דוגמאות לדבר. והרב החכם ר' ראובן מרגליות הרחיב וביסס ענין זה בספרו 'לחקר שמות וכינויים בתלמוד'. ואסף איש טהור משני התלמודים ומן המדרשים את שמות החכמים שכוננו על שם מאמריהם. (ע"ע ערכין כח: 'א"ר חייא בר אמי משמיה דחולפנא...') — לענין משמר המתחלף ביום שפגע בו יובל).

דפים כה — כו

ציונים וראשי פרקים לעיון

(כה:): 'מצא בגל ובכותל ישן — הרי אלו שלו...'

(כו:): 'מצא בחנות — הרי אלו שלו.'

— הראשונים ז"ל נתנו טעמים שונים מדוע אין בעל הגל והכותל, או בעל החנות, קונה את האבידה, והלא חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו; —

התוס' כתבו שחצר אינה קונה דבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם, כמו כאן שמוצנע בעובי הכותל. (וכן כתב הרא"ש להלן לענין פונדק, שאין בעל הבית קונה מפני שהוא משכירו תדיר ולא עתיד לימצא לו). והרשב"א כתב על תירוץ זה שאינו מחזור בעיניו. ואפשר שכוונתו לחלוק על עיקר דין זה. (וע"ע בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב מד ושו"ת אור לציון ח"א חו"מ ז').

הרמב"ם (גולה ואבדה טז, ח) פרש, לפי שהחפץ אבוד ממנו ומכל אדם, לפיכך הוא של מוצאו ולא קנתה לו חצירו. וטעם יש בדבר: 'ומה אבידה של אדם אמרה תורה אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצאת זו שנפלה לים שאבודה ממנו ומכל אדם, קל וחומר למטמון קדמוני שלא היה שלו מעולם והוא אבוד ממנו ומכל אדם. לפיכך הוא של מוצאו'. (והראב"ד השיגו, שהרי החפץ ברשותו ואינו דומה לוטו של ים. וע' בספר אור שמח ובחידושו על הש"ס).

והראב"ד (שם) כתב שלכך אינו קונה, לפי שהיא חצר שאינה משתמרת, ואינה קונה לו אלא אם עומד בצדה ואומר שתקנה לו. (גם הרמב"ם כתב (שם בהלכה ד) טעם זה לענין מעות שנמצאו בחנות).

עוד תירץ הראב"ד (מובא ברשב"א), שמדובר בגל ובכותל בחורשין, שהם הפקר. (ובחנות יתרץ שאינה

משתמרת כנ"ל, אך בגל ובכותל כנראה הניח עתה שבגדר 'חצר המשתמרת' הוא, לכך הוצרך להעמיד בהפקר). המרדכי הביא מרבנו ברוך, שאין חצר קונה אלא הפקר גמור ולא אבידה, שאע"פ שבעליה התיאשו מ"מ אילו ידע לא היה מפקירה. (וטעם זה מובא בפרישה ובסמ"ע ובט"ז — ר"ס רס. ואילו בנתיבות המשפט כתב שאין כן דעת רוב מניין ובנין של הפוסקים).

לכאורה מוכח משיטה זו שיש תורת ירושה על חפץ שבעליו נתיאשו הימנו, שאם לא כן הלא מטמון זה המונח כאן מדורות קודמים הוא הפקר גמור כי בעליו כבר אינם בעולם, ושוב עולה הקושיא מדוע אין חצרו קונה לו — אלא מוכח שאין כאן הפקר ממש מאחר ועוברת ליורשי מי שהניחה. וכבר האריכו האחרונים האם ביאוש לבד פקעה בעלותו קודם שבא ליד זוכה.

ויש לעיין לתירוץ הראב"ד הנ"ל שמדובר בגל שבחורשים, הלא אם ישראל הטמינה ושכח, כשמת זכו בו יורשיו ואעפ"י שנשכח ממנו. וצ"ל שחפץ זה נידון כאבידה שנתיאשו בעליה יאוש מדעת, כיון שאין יודע כלל על קיומו. או סובר שאין תורת ירושה כלל בדבר המיואש).

בספר בית הלוי (ח"ג מה, ט) פרש שלא אמר רבנו ברוך אלא בקנין חצר שלא מדעתו, שכיון שסיבת קנינו מפני הסברה שאילו היה יודע היה מתכוין לקנות, לכך יש לומר להפך, אילו ידע בעל האבידה שהיא מונחת שם, לא היה מתיאש. אבל בחצר הקונה לאדם מדעתו, קונה אף באבידה. ובוזה תירץ כמה קושיות. ע"ש.

טעם נוסף: כיון שהמטמון אינו דבר ההווה, ודאי כשקנה את שטח הכותל והגל, לא העלה על לבו לקנות מטמוניותיו, הלכך לא זכה אלא מה שרצה לקנות, וחצרו אינה קונה לו אלא מה שיבוא לתוכה לאחר מכן, ולא מה שהיה מונח בה מקודם ולא נתכוין אליו, לא המוכר למכור ולא הקונה לקנות (ראבי"ה. מובא בהגהות אשר"י. טעם זה כמוכח אינו שייך אלא במוצא בגל ובכותל ישן, ולא בדין מצא בחנות. וכן הטעם דלהלן).

ומעשה אירע באחד שקנה בדיל מנגר עכו"ם בחזקת בדיל, לכסות גגו, ושוב נמלך ומכרו לישראל אחר בחזקת בדיל, ואח"כ נמצא שהוא כולו כסף מבפנים, אך בחוץ היה מחופה בבדיל, ופטרו ה"ר אליעזר ממ"ץ, כי אמר שלא זכה בו הישראל שקנה מן העכו"ם כיון שלא ידע ולא נתכוין לקנות הכסף. והודה לו רבנו תם' (שם).

א. לכאורה מדברי שאר הראשונים שהוצרכו לתירוץ אחרים, משמע שנקטו שקונה אעפ"י שלא היה בדעתו לקנות. וכן מבואר מהרשב"א והר"ן להלן כו. לענין מעות שנמצאו בפירות הנקנים, שהניחו כהנחה פשוטה שהקונה קונה את המעות עם הפירות, כל שנתיאשו בעלים ראשונים.

ב. בדבריו כלולים שני ענינים: א. אינו בהווה להמצא שם. ב. שהיה מונח שם לפני שבאה החצר לידו. ע"ע בבאור שיטתו בחדושי הגרשש"ק; קהלות יעקב; פתחי חושן — אבידה פרק ט הערה טו.

עוד טעם — מובא ברא"ש ברמב"ן וברשב"א: מה שנשאר טמון מן האמוריים לא היה שייך לאותו שנפל השטח בחלקו, כי שלל מלחמת יהושע דינו להחלק לכלל ישראל [ושונה היתה מלחמה זו משאר מלחמות שבהן המלך נוטל מחצה מן השלל (סנהדרין כ.). ע' בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א רטז], ולכן כל המוצא — הרי אלו שלו, שהרי אותו מטמון היה אבוד מכל ישראל. וכיון שהראשון שנחל את הקרקע לא קנה, גם בנו ובן בנו לא קנו. ואם תאמר, תקנה לו חצרו אחר שנתיאשו ישראל — לא עדיפה חצרו מידו, וכשם שידו אינה קונה ביאוש אם הגיע החפץ אליה לפני היאוש, כי באיסורא אתא לידיה, כמו כן חצרו לא קונה באופן זה.

וכן היא שיטת הראב"ד הרישב"א והר"ן (ע' לעיל כא כג; ראב"ד הל' גזילה ואבידה טז, ד), שאין חצר קונה ביאוש אם הגיע החפץ לתוכה קודם יאוש. וכן פסק הש"ך (רסח סק"ב רסב סק"א). וכתב מהרש"ל

שהתוס' חולקים על כך, שהרי הוכיחו ממשנת 'מצא בחנות', שכל שאינו עומד להמצא, אין החצר קונה לו, ומאי ראייה הלא יש לפרש הטעם משום שבא החפץ לחצר קודם יאוש — אלא מוכח שלשיטתם קונה גם באופן זה.

והמהרש"א והש"ך דחו ראיתו מהתוס' [אם מפני שראיתם היא משיטת רבא דישל"מ הוי יאוש, וכיצד הוא יפרש המשנה. או שהולכים התוס' בשיטתם להלן שמדובר במשנה אף ברוב גויים, ואז הרי בהתירא אתא לידיה]. וב'קרני ראם' הוכיח כהמהרש"ל, ובשו"ת אור לציון (ח"א חו"מ י"ד) דחה ראיתו.

ויש שכתבו (נתיב"מ רסב, א. וכן נקט לעיקר בשו"ת אור לציון שם, אף בדעת הש"ך) שאפילו לשיטת הרא"ש והרשב"א, כל שהגביה אח"כ את האבדה בידו, הרי גילה בדעתו שאינו חפץ לקנות מתורת חצר אלא מתורת יד, והרי בהתר בא לידו. ויש חולקים (שו"ת בית יצחק אור"ח כא).

כתב הגרעק"א (בהשמטות לב"מ): אף לשיטת הרא"ש, אבידה שאין בה חיוב השבה [כגון שאין בה סימן, שאינו חייב להגביה ולהשיבה], לא קנתה לו חצרו, כי אין זו זכות עבירו שתיקנה לו האבידה, ולא נחשב 'באיסורא אתא לידיה'.

וע"ע: מחנה אפרים — קנין חצר; חזון איש ב"ק י"ד.

דף כו

'כגון שעשאו פונדק לשלשה ישראל. שמע מינה הלכה כר"ש בן אלעזר אפילו ברוב ישראל...'
— דימו פונדק ל'סרטיא ופלטאי', לפי שמצויין בו בקביעות אנשים שונים ההולכים מהכא להתם, ולעתים מזדמנים אנשים שאינם הגונים שיטלו האבידה, ומבחינת החשש הרי זה דומה למקום שהרבים הולכים שם בהעברה (עפ"י הריטב"א ועוד).

'ההוא דנפל מיניה מיאש, מימר אמר מכדי איניש אחרינא לא הוה בהדי אלא הני, אמרי קמיייהו כמה זמני ליהדרו לי ולא הדרו לי...' —

הנה שאלה שהצגתי לפני הרבנים הגאונים שיחיו:

מסופקני בדין השבת אבדה, במאבד חפץ בשכונה שרוב אנשיה מאמינים אלו לאלו, ונראה שמצוי מאד שגם דבר שאין בו סימן, אין הבעלים מתיאשים ממנו, כי תולים שהמוצא הישר יאמינו ויחזיר לו הגם שאינו מחויב מן הדין לעשות כן. ולכאורה באופן זה אסור למוצא ליטלנו לעצמו. ואפילו בספק אם נתיאש לכאו' נראה שאסור, וכדיוק לשון רש"י ב"מ כז. 'דידע ינן ביה דמיאש', וחייב להחזיר לבעליה אם יתברר שהיא שלו.

מתשובת הגר"א נבנצל שליט"א:

'... לפום רהטא נלענ"ד לראות כאן כל השכונה כבית, ובבית הלא אמרו בב"מ כ"ו. דאינו מתיאש אלא אחר דאמר קמיי' דלהדרו ולא הדרו, א"כ בנידון דידן הוי כלפני יאוש...'

(יש להעיר עוד, לצרף הסברא שמא נפלה המציאה מאשה נשואה או בנים גדולים הסמוכים על שלחן אביהם, שאינם בעלים על החפץ להתיאש ממנו, ופעמים רבות הוי יאוש שלא מדעת הבעלים [וכפי שהעיר הגרש"א זצ"ל]. גם פעמים לא מעטות אדם מאבד דבר והוא סבור שהניחו בביתו או נתנו לאחר וימצאו לאחר זמן. ובצירוף הסברא הנ"ל אפשר שברוב פעמים אין יאוש אלא לאחר זמן רב.)

ונראה שלפי הנ"ל יש לפרש דברי התוס' לעיל (כב. ד"ה שטף), שנהר ששטף דבר שאין בו סימן ולקחום אחרים, אם הבעלים מחזרים מיד אחריו — אין המוצאים זוכים בהם, כי ניכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד. ויש לשאול הלא יתכן שהבעלים נתיאשו או שלא ידעו, ואדם אחר שראה האבידה בנהר רץ אחריו ועתה משקר ואומר שהיא שלו. אך נראה שכוונת התוס' לומר שהמוצאים יחזירו להם שלא מצד חיוב הדין, אלא מפני שניכר להם שהוא הבעלים, ושוב אין המאבד מתיאש, הלכך אינם שייכים למוצא. והרי זה דומה לנידון דידן — מקום שיש לתלות שהמוצא יחזיר לבעליו שלא מן הדין).

ואולם דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (כפי שהבנתי מתוך תשובתו) שאין הדבר תלוי באותה שכונה אלא 'תלוי ברובא דעלמא'.
וע"ע בסוף הספר, תשובת הגרונ"ג גולדברג בענין זה.

(ע"ב) 'נטלה... על מנת לגזולה' — לכאורה הרי זו גניבה ולא גזילה?

ויש לפרש לפי דעת האחרונים (קצוה"ח לד סק"ג ונתייה"מ) שהגונב מן הגנב שהתמעט מוגנב מבית האיש — התמעט מפרשת גניבה לגמרי, לא רק מחיוב 'כפל'. אם כן גם הגונב אבידה, הואיל ואינה ברשות בעליה, אין כאן כלל לאו דלא תגנבו אלא חיוב רק מדין גזילה, שבדין גזילה אין מיעוט 'מבית האיש', אלא כל ממון חבירו בידו שלא כדין — גזל הוא בידו (בשם הגר"ז מבריסק — מובא בשיעורי ר' שמואל, קדושין יח. וע"ע אמרי משה לד, ד. ובשו"ת אבני נור (אה"ע קמא, ז), הקשה מכאן על הקצות, מדוע עובר בלאו דגזילה הלא לא נטל מבית האיש. והביא מהגונב"י (תנינא אה"ע עז) שכל זמן שלא מצא אחר את האבידה, הריהו ברשות בעליה ויכול להקדישה. וע' גם בריטב"א [החדשים] להלן לד. שנראה מדבריו שאפשר להקנות אבידה בכל מקום שהיא נמצאת. וע"ע במצוין לעיל ז).

וע' להלן סא: שאמרו על טומן משקלותיו במלח 'גזל מעליא', וע"ש בקונטרסי השיעורים לגר"י גוסטמאן.

'אמר רבא: ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה...' — כתב הרמב"ן שיש לגרוס 'רבה' ולא 'רבא', שהרי רבא אמר יאוש שלא מדעת הוי יאוש, וסלע אין בו סימן. ויש מי שמפרש שנפל לו סלע עם כיסו שיש בו סימן (וכ"כ הריטב"א). והרשב"א פירש באופן שודאי אין שם יאוש, כגון שהיו שם שנים בלבד, וכדלעיל. ואולם רש"י לא פירש כן.

נראה לכאורה מגרסת רש"י, וכן מפירושו דלעיל בדין ראה סלע שנפל משלשה, שרבא חזר והודה לאביי שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש. והתוס' (בד"ה שנפל) כתבו שאין סברא לומר כן וחלקו על פירושו לעיל. אך אפשר שרש"י הכריח כן מחמת הדין שלפנינו, ולא סבירא ליה לשנות הגירסא ל'רבה' [שכן כמדומה מצאנוהו לרבא בכמה מקומות שדרכו למנות ולהגדיר את האיטורים הקיימים באופנים השונים — ע' למשל נויר לח: ופסחים מא:].

עוד יתכן שסובר רש"י שאם ראה סלע שנפל מאדם פלוני, אף לרבא חייבים בהשבתו ואין זה יאוש שלא מדעת, שהרי יודע ממי נפל ומתחייב להשיבו וממילא הסלע עומד לשוב לבעליו, וכדין דבר שיש בו סימן שכל עוד לא נתיאש בפועל אין אנו דנים כעומד ליהוש. ואולם משאר הראשונים מבואר שנקטו בפשיטות שלרבא אינו עובר עליו אם נוטלו. וצ"ע.

'נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה — עובר בכלן... ואף על גב דחזרה לאחר יאוש, מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד' — התוס' נוקטים שעדיין חלה עליו מצות השב תשיבם וגם והשיב את הגזולה, שהרי בא הדבר לידו קודם יאוש ואין היאוש מועיל להפקיע חיובו. ומה שאמרו 'מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד' — אינו מתייחס אלא כלפי לאו דלא תוכל להתעלם שכבר עבר עליו ואין לו תיקון.

אבל הרמב"ן ז"ל כתב (בחידושו ובמלחמות ה'): מה שאין היאוש מועיל לאחר שבא ליד המוצא, משום ש'באיסורא אתא לידיה' — דוקא כשנטלה על מנת להחזירה, ומשום שנעשה ידו כיד הבעלים, שהרי שומר את האבידה עבורם, ונמצא זה כאדם המתאש מדבר שברשותו, שאינו מועיל. אבל נטלה על מנת לגזולה — מועיל היאוש. וזהו מה שאמרו כאן שגם כשהחזירה לאחר יאוש, איסורא דעבד עבד [והרי לכאורה לא חל היאוש דבאיסורא אתא לידיה] — כי הועיל היאוש להפקיעו מן הבעלים, והרי קנאה זה לגמרי ואינו מקיים מצות והשיב את הגזלה. וגם אינו מחויב עוד בהשב תשיבם. (וכן היא שיטת הריטב"א. ואילו הרשב"א פקפק בסברא זו. וע' גם בר"ן שפקפק בדבר 'אלא שכיון שכל האחרונים ז"ל סמכו עליו — על לשון זה של רב יהודאי גאון, יש לסמוך עליו עד יבוא ויורה צדק).

וע"ע קצוה"ח שסא, ב; נתיבות המשפט ותרומת הכרי — רסב; חדושי הגר"ר בענגיס ח"א לד; פרי יצחק ח"ב סה; קהלות יעקב ב"מ כה.

ופירושים רבים ניתנו, מה טעם אין קיימת סברת 'באיסורא אתא לידיה' כשנטלה ע"מ לגזולה, כשם שקיימת בשאר גזלות (ב"ק סו). —

בקצות החושן (קכג, א) כתב, לפי שעצם הנטילה הרי היא נטילת התר, אלא שדעתו שחשב לגזולה אינה יפה, הלכך אין זה דומה לגזילה בעלמא שהמעשה בעצמותו מעשה איסור. בספר אמרי משה (לר"מ סוקולובסקי — מחכמי ליטא בדור שעבר. לב, לח) חילק בין גזילה רגילה שהוא הגורם ליאוש ע"י גזילתו, רק שם אין היאוש מועיל. אך כאן הלא היאוש לא נגרם בסיבתו כלל. (וכן כתבו הגרמ"ש הכהן מדווינסק והגר"ח מטלוז).

בספר בית ישי (לגר"ש פישר שליט"א. סי' צח הערה ד) כתב לפרש שאפשר ששיטת הרמב"ן שהשבת אבדה שלא כהשבת גזלה, אינה חיוב משפטי אלא חיוב מצוה בעלמא (ונראה הכוונה, אע"פ שממון אחר בידו, וודאי זכותו המשפטית בו, אך עצם החיוב המוטל על האדם להשיבו, אינו אלא חוב מצוותי, ואין למאבד זכות משפטית על חיוב השבה זה), וכדרך שהסביר הגר"ח הלוי את החילוק בין יאוש קודם שבא לידו לאחר שבא לידו, שאע"פ שגם קודם שבא לידו, הוא מצווה בהשב תשיבם (כן היא שיטת הרמב"ם) — אין זו אלא מצוה בעלמא ולא חיוב משפטי. כמו כן י"ל להרמב"ן אף לאחר שבא לידו.

והאריכו עוד בבאורים שונים, הלא המה בספריהם.

[יש לחקור לפי דעת הרמב"ן, במגביה אבידה שלא בשביל לגזולה אך גם לא היתה דעתו להשיבה לבעליה עפ"י סימנים כדין תורה, וכגון שהגביה למסור למשטרה, שמצד אחד אינם שומרים על האבידה כדין תורה עד שיבוא אליהו וגם אינם מחזירים עפ"י סימנים אלא סומכים על התובעים, ומאידיך אין בכוננתם לגזלה, ולכך י"ל שהאבידה נחשבת ברשות בעליה לענין זה שלא יועיל יאוש, או שמא אין זה בגדר 'שומר אבידה' ומועיל יאוש. ויש לומר שנחלקו בזה הקצות והנתיבות (ר"ס רנט).

וכן נפקא מינה למוצא אבידה ברחוב והניחה על גדר, האם נעשה שומר אבידה לענין זה שאין מועיל יאוש בעלים. מהגרז"ב גולדברג שליט"א. (ועלהו לא יבול' עמ' רנו). ובשם הגרשו"א זצ"ל מובא (שם) שמן הדין מותר לקנות מציאות במכירות שעושה המשטרה, משום שנתיאשו הבעלים יאוש גמור].

'נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכיון לגזולה — עובר משום השב תשיבם. המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה — אינו עובר משום לא תוכל להתעלם בלבד' — לא נקט לשון 'אינו עובר אלא... בלבד' אלא במקרה האחרון ולא בזה שקדם לו, 'אינו עובר אלא משום השב תשיבם בלבד' — כי לא הוצרך שם לומר שלא עבר בלאו דלא תוכל להתעלם, שהרי לא העלים, אבל בסיפא הוצרך לומר שאע"פ שלא קיים מצות השבה, לא עבר עליה (רמב"ן).

והריטב"א תירץ משום שבסיפא לא עבר אלא פעם אחת, כשהעלים עיניו והלך, ואילו בדין הקודם כיון שבאה לידו עובר בכל שעה ושעה בהשב תשיבם.

'אע"ג דחזייה דאייתי ארבלא וקא מרבלי, מימר אמר כי היכי דנפול מינאי דידי הכי נפול מאיניש אחרונה ומשכחנא מידי' — כתב הריטב"א שסברא זו לאו בדוקא, שהיאך אפשר לומר שהניח מלחור אחר מה שאבד בודאי ומחזור על ספק אבידה של אחר — אלא הכוונה לומר שאבידת מטבע בחולות כמוה כווסו של ים, שאבודה מכל העולם, ומה שמתעסק בכברה דנים אותו כאומר בלבו למצוא סלע של חברו, כלומר מתעסק בעלמא הוא. ומבואר מדבריו שאפילו יאמר בפירוש שמחזור אחר אבידתו — לא אמר כלום.

'אפילו מונחין על גבי שולחן' — טעם הדבר שעל השלחן הרי אלו שלו, כי כיון שמחליפים על השלחן, זה מניח וזה מניח, אין השלחני מניח שם מעותיו [לא צרורים ולא מגולים] אלא לפי שעה בשעת חליפין בלבד (רשב"א).

דף כז

'חמור דבור לרבי יהודה ושה דאבידה לדברי הכל — קשיא' — ... ודכוותה איתא בגמרא טובא, דלא ידעינן למאי מוקמינן ליה לקרא ומאי דרשי ביה, וזמנין דלא ידעינן ממה דרשי ומפקי ליה: בהשולח (גטין לח:)... ובפ"ק דקדושין (כא)... וחמור דבור לר' יהודה ושה דאבידה לכולי עלמא, דלא ידעי לה אפילו בעלי הגמרא, דקשיא להו, כדאיתא בפרק אלו מציאות. וכיוצא בהן הרבה בתלמוד... (שו"ת הרשב"א ח"א שנג. ע"ע: תוס' ב"ק נד. שו"ת הרדב"ז ח"ב תת; מש"ח — תצא).

'שור — דאפילו לגיות זנבו' — הר"ן פרש שהכוונה לגיות שער השור שאין בה שוה פרוטה, ואעפ"כ מתחייב בהשבתה מפני שיש בעיקר האבידה שוה פרוטה.

א. אפשר שזהו גם טעם התוס' שכתבו שחייב לטפל בשער אעפ"י שבשעה שגוזזו אין בגיזה שוה פרוטה. ואם כוונתם לומר שנתחדש שחייב המוצא לטפל באבידה כדי להשביחה, שיגדל השער אחר כך (וכמו שפירש הרשב"א), מדוע הוצרכו לומר שאין בו שוה פרוטה — וי"ל שאם אין בו ש"פ היה צד לומר שאין חיוב לטפל בו בפני עצמו, קמ"ל שאין דנים עליו כדבר בפני עצמו הואיל ומחובר כעת לשור. אך יש לומר ששם הטעם הואיל וע"י שיגוז עתה, יגדל השער בעתיד ויהא שוה פרוטה, הרי גם הריווח העתידי נכלל בחיוב השבה וממילא נחשב כיש בו ש"פ.

ב. משמע מהר"ן שאילו היה מנותק מלכתחילה, הרי הוא כאבידה בפני עצמה. ולא דמי לשומשמן שאיננו דנים על כל גרגר לעצמו, כי כאן הדיון על טיפול מיוחד לאותו חפץ, ואילו לא היה בו ש"פ, לא היה חייב בכך.

וע"ע בספר משך חכמה (תצא, עה"פ 'לא תראה') שהסתפק במוצא שור ושה השייכים לאדם אחד, והשור אינו עושה כדי מה שאוכל, ובגיות השה יש בכדי הוצאתו הוא והוצאות השור — האם מוכר את השור. ולזה נטה שם. ומבואר שטיפול של כל חפץ נידון לעצמו, כאילו יש כאן שתי אבידות.

ומפשטות פרוש רש"י נראה שבא הכתוב להשמיענו שאף על פי שנשר או נחתך (שלכן קראו לו 'גיות זנבו' ולא 'שער זנבו') — אין אומרים שמפקיר ומוחל למי שטרח בו, כמו שאמרו לענין גללים. (וכ"ה בריטב"א).

יש להניח שהניחום מכיוון הקת או השנצים (שרוך או רצועה לקשידה); הלכך היו כלפי פנים — הרי אלו של בעה"ב. כלפי חוץ — הרי אלו שלו (רב אשי).

פרשו רש"י ותוס' שמדובר בחפצים שניכר עליהם שמונחים שם זמן רב, כגון שהעלו חלודה, ולכך אפילו יש בהם סימן — כבר בקשו בעליהם ולא מצאו ונתיאשו. ומחציו ולפנים הרי הם של בעה"ב, שאינו שוכח חפציו ימים רבים. [או משום שאין יאוש מועיל בדבר שברשותו להפקיע בעלותו. רמב"ן ועוד].

ג. מצא בכותל (מחציו ולפנים) או בתוך הבית [וניכר שזו 'אבידה'], אם היה מושכר לאחרים — הרי אלו שלו. ואמר ריש לקיש משום בר קפרא: כגון שעשאו פונדק לשלשה בני אדם, שהמאבד מתיאש. והעמיד רב מנשיא בר יעקב, שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים (לפרש"י ורשב"א, אפילו לאחד. ולדעת התוס' שלשה דוקא. עמהרש"א). ורב נחמן אמר רבה בר אבוח: אפילו שלשה ישראל, מאחר ובקש מהשנים האחרים ולא החזירו לו, הריהו מתיאש (ואפילו יש בו סימן. תוס'). אבל השכירו לאחד — יש לילך אחר האחרון שגר שם, כי יש להניח שהדיירים הקודמים כבדו וחפשו בכל הבית טרם יציאתם.

א. אם מצא בגומה עמוקה או סדק עמוק וכד', שאינו נבדק בכיבוד — אפילו השכירו לאחד, אין הולכים אחר האחרון אלא הרי אלו שלו (עפ"י תוס').

ב. מבואר בתוס' (ואין בדבר מחלוקת. עש"ך רס, י) שאם עדיין השוכר גר שם — הוא האחרון. ואם בעל הבית דר עם השוכרים וכל השוכרים יצאו — הרי בעל הבית דר שם אחרון, ובין אם היו שם נכרים או יהודים — הרי אלו של בעל הבית, ואפילו אם אין סימן בחפץ, אינו מתיאש.

דין מעות שנמצאו בירושלים ובהר הבית — יתבאר אי"ה בשקלים יא.

דף כו

נו. מה הדין במקרים הבאים?

א. ראה סלע שנפל משנים, או משלשה — מה דינו?

ב. ראה שנפל זוז מחברו בחולות, ומצאו ונטלו, וראה שהמאבד מביא כברה לחפש בחול?

א. אמר רב נחמן: ראה סלע שנפל משנים — חייב להחזיר, שזה שנפל ממנו אינו מתיאש, כי מקוה שיחזיר לו זה שעמו על ידי שיתבענו (אם ע"י שיתבע ממנו להשבע (רש"י. וע' שו"ת הרשב"א ח"ב סח). או יתבענו בפני רבים ויתבייש ויודה (עתוס'). או שיתפוס משלו רא"ש). ואם אין יודע ממי נפל — יהא מונח בידו עד שיבוא אליהו.

אבל היו שם שלשה — אינו חייב להחזיר, שהמאבד מתיאש. אמר רבא: אם יש באבידה 'שוה פרוטה' לכל אחד מהם — חייב להחזיר אפילו בשלשה, כי אפשר שהם שותפים בו ונאמנים זה על זה ואין כאן יאוש (שאומר, אחד מן השותפים מצאה ולצערני הוא שותק ולאחר זמן ישיב לי). ויש אומרים שרבא אמר אפילו אין שם אלא שתי פרוטות חייב להחזיר, כי שמא שותפים הם ואחד מחל על חלקו לחבריו, והרי יש שוה פרוטה לכל אחד מהשנים. (וכן הלכה (רי"ף). ודוקא שתי פרוטות, אבל פחות מכן לא, שאין לחוש שמא מחלו השנים לאחד. (עפ"י רשב"א ורא"ש).

א. לפרש"י, כשנפל משנים או שלשה שותפים, לבסוף מתיאש. ומ"מ הואיל והלכה כאביי הרי כשהגיע ליד המוצא עדיין לא היה יאוש, הלכך חייב להחזיר. והתוס' כתבו שאינו מתייאש אף לאחר זמן.

ב. פרשו בתוס' שמדובר כששניהם / שלשתם בקשו את האבידה עמו, ולכך אין כאן יאוש, כי המאבד תולה שאלו שחיפשוהו מצאו. ולכך גם חוששים שמא הם שותפים, לפי שראינו שמחזרים אחריה.

ויש חולקים, וכן פסק הש"ך (רסב סק"ד), שאין חילוק אם מבקשים אחריה אם לאו. (וע"ע בפירוש המקרה לדעת רש"י, בהערות הגרשו"א — מובא ב'השבת אבדה כהלכה' עמ' קנד).

ב. אמר רבא, הרואה שנפל זוו מתברו בחולות, ומצאו ונטלו לעצמו — אינו חייב להחזיר לו, שהמאבד התייאש מאבידתו. ואעפ"י שרואהו מביא כברה ומנפה החול — אין זה ראה שלא נתייאש, אלא אומר לעצמו, כשם שנפל ממני כך אפשר שנפל מאיש אחר, והרי אולי אמצא דבר בחיפושי. מדברי הריטב"א משמע, אפילו אומר בפירוש שמחזר אחר אבידתו, אין בדבריו ממש, שזו כאבודה ממנו ומכל אדם.

נ. ראה סלע שנפלה — באלו איסורים הוא עובר במקרים דלהלן?

א. נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה.

ב. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגזולה.

ג. המתין לה עד שנתיאשו בעליה.

אמר רבא: ראה סלע שנפלה; —

א. נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה — עובר בכולן; משום לא תגזל ומשום לא תוכל להתעלם ומשום השב תשיבם.

ואף על פי שהחזירה לאחר יאוש — מתנה נתן לו, והאיסור שעשה עשה.

כתבו התוס', לאו דגזלה אכן תיקן בהשבתו. וכן תיקן השב תשיבם. רק לאו דלא תוכל להתעלם לא תיקן, שכבר עבר בכך שלא החזיר קודם יאוש. והרמב"ן חולק וסובר כיון שנטלה על מנת לגזולה, הועיל היאוש לאחר שבאה לידו והרי קנאה לגמרי ואינו מקיים מצות והשיב ולא השב תשיבם.

ב. נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחר יאוש נתכוין לגזולה — עובר משום השב תשיבם.

א. לדעת בעל המאור עובר גם משום לא תוכל להתעלם. ורש"י והראב"ד חולקים.

ב. לאו דגזילה אין כאן, לפי שבהתר בא לידו ורק לאחר שנתיאשו הבעלים נתכוין לגזול. (עתוס').

ג. אם קודם יאוש נמלך ואינו רוצה להחזיר — עובר בלא תוכל להתעלם ובעשה דהשב תשיבם (ראשונים להלן ל.). ולענין לאו דגזלה נראה שאינו עובר במחשבה גרידא אלא כשעשה מעשה כגון שהכניסו לכיסו הפרטי. או אפשר כגון שקנה בסלע איזה דבר (עפ"י הערות הגרשו"א לפרקנו).

ג. המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה — אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם.
א. המתעלם מאבידה ולא הגביהה כלל — לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א (ל) עבר בלא
תוכל להתעלם בלבד אבל לא בעשה דהשב תשיבם, הואיל ולא באה לידו — הגם
שביטל עצמו מלקיימה.

ואילו הר"ן (שם) חולק וסובר שעובר גם בעשה דהשב תשיבם בשעה שהלך לו והשאירה
באיבודה (וכן דעת הרמב"ם גו"א י"א, א). ורק כשהמתין שם עד שנתיאשו אינו עובר בעשה,
כי מחמת הבעלים הוא שנתבטל שנתיאשו ממנה. ומ"מ בלאו עבר שהרי העלים עינו שלא
ליטלה כדי שלא יזכו בה הבעלים. [ובהערות 'הלכה למשה' (לרמ"ד ניימן) על החות-יאיר (ז) כתב
שאף בהמתין עד שנתיאשו ביטל עשה ד'השב תשיבם' אלא שלא עבר על 'לאו הבא מכלל עשה' רק
כשהתעלם והלך לו].

ב. נראה שהמתעלם מאבידה והלך לו, ולאחר זמן חזר וראה אותה והחזירה לבעלים — כאשר
התעלם לראשונה עבר ב'לאו', ואילו בפעם השניה קיים המצוה. אבל אם לא הלך
אלא עמד באותו מקום ולא הגביהה וחכך בדעתו מה לעשות, אפילו החליט לרגע להתעלם
ואפילו חשב לגזולה — לא עבר ב'לא תוכל להתעלם' כי למעשה היתה עינו פקוחה עליה
ולא נעלמה ממנו, ואם לבסוף הגביהה ע"מ להחזיר לא עבר כלום (עפ"י הערות הגרשו"א. וע'
מש"ח (תצא כב, א עה"פ 'לא תראה') שאסור אפילו לחשוב ולהתמהמה כמעט רגע).

המתעלם מאבידה ולא נטלה, והופסדה — נראה שחייב לשלם לבעליה בידי שמים, כדין
היודע עדות לחברו ואינו מעיד לו (מנחת שלמה סוס"י פב).

דפים כו — כז

נח. א. מצא מציאה בחנות או אצל השלחני — מה דינו?
ב. הלוקח פירות מחבירו, או ששילח לו חבירו פירות, ומצא בהם מעות — מה הדין?
א. מצא בחנות — הרי אלו שלו, שהכל נכנסים לשם. בין התיבה ולחנוני — של חנוני.
א. רש"י פרש בדבר שאין בו סימן, אבל יש בו סימן — נוטל ומכריו. ואם רוב נכרים בעיר,
כיון שהרבים מצויים בחנות, אפילו יש בו סימן — מתיאש (תוס' ועוד).
והרשב"א והרא"ש כתבו: אפילו ברוב ישראל הבעלים מתיאשים כי סבורים שהחנוני מצא
וכיון שלא הכריו דעתו ליקח לעצמו (נראה לפרש שהמוצא יכול לתלות שהמאבד הודיע לחנוני על
אבידתו וכיון שהחנוני לא מצא, סבור המאבד שמא משקר או טועה ונטלה לעצמו, ומתיאש).
ב. כתב הרשב"א שלפי משמעות הסוגיא נראה שאם מצא על גבי תיבת החנוני — הרי אלו
של חנוני. וכן כתב באור זרוע בשם אביו (מובא בהג"א). ואולם הרמב"ם כתב הרי אלו של
המוצא.

וכן מצא לפני השולחני — הרי אלו שלו. בין הכסא (— שעליו מונח השלחן שמחליף בו) ולשלחני — הרי
אלו של שולחני. ואמר רבי אלעזר: אפילו מונחים על גבי השלחן — הרי אלו שלו.
א. לפירוש הראב"ד, לא דיבר רבי אלעזר אלא בצרורים, שאין דרך שלחני להניחם כך על
השלחן, אבל מותרים — הריהם של שלחני. והרשב"א חלק.